

Natuur Nabij IVN Eemland

maart 2024

Kom naar de
ALV op 21
maart!

*Een arasveld vol
nieuwe krokussen
aan het Kerkpad n.z. in
Soest.*

Foto Annette van Dijk

Afscheid
van de
werkgroep
excursies
vanaf p. 25!

Agenda

- **Vrijdag 1 maart**, **lezing** over invloed pesticiden op bijen door dr. Sjef Steensma, Groene Huis, Schothorsterlaan 21, Amersfoort, 20.00 uur, bij Imkersvereniging Eemkwartier. Ook leden van IVN zijn welkom. Gratis opgeven via secretaris@eemkwartier.org.
- **Zaterdag 2 maart**, **vogeltelling** op de Westdijk in Bunschoten-Spakenburg, bij het elektrische gemaal, 09.00-10.00 uur. Iedereen welkom. Elke eerste zaterdag van de maand.
- **Zondag 3 maart**, **stiltewandeling** in Lage Vuursche met Peter Jonker, 10.00-12.30 uur, start parkeerplaats tegenover restaurant De Lage Vuursche, Dorpsstraat. Aanmelden zie pag. 2.
- **Maandag 11 maart**, **presentatie** over Aziatische hoornaar door Harmen Hendriksma, De Blokhut, Smeekweg 104, Laren. Voor iedereen toegankelijk op uitnodiging imkers Laren/Blaricum die 100 jaar bestaan.
- **Woensdag 13 maart**, 14^e Englezing met Marcel van Silfhout, De Rank, Soest, 20.00 uur. Zie artikel op pag. 9.
- **Zaterdag 16 maart**, **vroege vogelwandeling** IVN Eemland, start Kuil van Drakenstein, Zevenlindenweg Lage Vuursche, 07.00 uur. Zie bericht op pag. 5.
- **Donderdag 21 maart**, **Algemene Ledenvergadering IVN Eemland**, Museum Soest, Steenhoffstraat 46, 20.00 uur, met presentatie over vogels door Hayo Nijenhuis. Zie bladzijde 3 en 4 voor een toelichting, stukken worden later nagestuurd.
- **Woensdag 25 maart**, **natuurtocht** over de Eem met de Bolivar, 14.00 uur, zie pag. 19.
- **Zondag 14 of 21 april**, **weidevogelwandeling** Eemnes IVN Eemland, datum volgt, 14.00 u.
- **Woensdag 17 april**, **vergadering** coördinatoren IVN Eemland, 19.30 uur, Museum Soest.

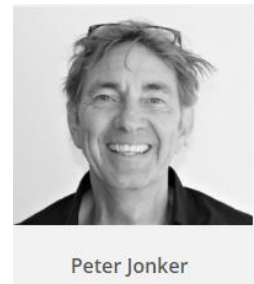
- **Mzaterdag 20 april**, open dag in de kwekerij, 11-16 uur, tegenover Paleis Soestdijk. Zie p.
- **Maandag 20 mei**, **vroegevogelwandeling** Lage Vuursche Staatsbosbeheer, 08.00 uur, bij Buiten in de Kuil van Drakestein. Inschrijven [hier](#).
- **Zaterdag 22 juni**, **uitreiking diploma's** deelnemers NGO, alleen voor genodigden.
- **Zaterdag 22 juni**, open middag voor alle leden en vrijwilligers, Jachthuislaan 68, Soest, 15.00-18.00 uur. Graag even melden of je komt bij secretaris@ivn-eemland.nl.
- **Zaterdag 13 en zondag 14 juli**, Landelijke Open Imkerijdagen, locaties nog niet bekend behalve zondag 14 juli op kinderboerderij De Veenweide, Vedelaarpad 53, Soest, 13.00-16.00 uur.
- **Zaterdag 26 oktober**, **Nacht van de Nacht** Lage Vuursche, 19 of 21 uur, [opgeven](#) kan al.
- **Vrijdag 15 november**, avond over de vier uilen van Soest, nadere info volgt nog.
- **Voor** Utrechts Landschap [hier](#). Natuurmonumenten klik [hier](#). Voor IVN Gooi en Omstreken klik [hier](#). ● Voor IVN Amersfoort klik [hier](#). Lees [hier](#) de laatste nieuwsbrief van het Geopark.

Loop mee met de Stiltewandeling in Lage Vuursche

Peter Jonker

- Meelopen met een Stiltewandeling? Dat kan op zondag 3 maart.

● De Stiltewandeling is een initiatief van Peter Jonker uit Lage Vuursche. „In stilte lopen gaat verder dan alleen gezonde ontspanning”, vertelt Peter. „Bewust bewegen en aandacht zorgen voor wezenlijke inzichten en innerlijke rust. Onderzoek heeft aangetoond dat in de natuur zijn buitengewoon voedend is. Verstilling en bezinning verfrissen de geest.”

Peter Jonker

- „Deelnemers, die tijdens het wandelen onderling niet spreken, komen helemaal tot zichzelf en houden er een onthaast gevoel aan over”, aldus Jonker. Het thema van deze wandeling is: **prille lente**.

- De wandeling op zondag 3 maart begint om 10.00 uur en eindigt rond 12.30 uur. **Startpunt:** Parkeerplaats, recht tegenover restaurant De Lage Vuursche (Dorpsstraat / Slotlaan). Aan deelname zijn kosten verbonden en vooraf aanmelden is gewenst.

- Meer informatie is te vinden op: www.stiltewandelingen-lagevuursche.nl. Er zijn ook wandelingen op 5 mei, 30 juni, 1 september, 27 oktober, 22 december en 30 december.
- Aanmelden: bel met Jonker 06.24700670 of mail naar info@stiltewandelingen-lagevuursche.nl

- Peter is ook al enige tijd Tuinvogelconsulent voor de Vogelbescherming ben én hij organiseert in de Nationale Vogelweek vogel-kijk-excursies vanuit Lage Vuursche.

Prille lente is het thema van de wandeling.

Algemene Ledenvergadering IVN Eemland 21 maart

Bestuur

- Het bestuur van IVN Eemland nodigt alle leden en donateurs uit tot het bijwonen van de **Algemene Ledenvergadering** op donderdag 21 maart vanaf 20.00 uur **in Museum Soest** aan de Steenhoffstraat 46 in Soest. Voor wie met de auto komt: parkeer op het Kerkplein.
- Zoals gebruikelijk kijken we eerst terug naar het afgelopen jaar aan de hand van de jaarverslagen van de werkgroepen en het bestuur, waaronder de financiën. We zullen besluiten moeten nemen over de begroting, de contributie en de ledenadministratie. Verdere bespreekpunten zijn o.a. capaciteitstekort binnen werkgroepen en bestuur, plannen van werkgroepen en het pad naar nieuwe statuten. Meer in de stukken die nog worden toegestuurd. Op de ALV geven we ook nog een toelichting.
- Na de pauze houdt Hayo Nijenhuis, coördinator van de werkgroep Bunschoten, een presentatie. **Het wordt een unieke, want het betreft een presentatie die zijn voorganger Wim Smeets een paar dagen voor zijn overlijden heeft gemaakt!** Er wordt een beeld gegeven van de Wim Smeets Oeverwaluwwand, uilen en torenvalken. Let wel: Wim heeft deze presentatie nog nooit gegeven! Hayo wil daarnaast zelf nog wat vertellen over de vogeltellingen.

Torenvalk. Foto Alexander van Twillert, Bunschoten-Spakenburg

Vroege Vogelwandeling: welke vogel wordt het eerst wakker?

Marjan Brouwer

- De wandelwerkgroep van IVN Eemland leidt op **zaterdag 16 maart** een Vroege Vogelwandeling. Om 7.00 uur wordt er gestart. Het is dan al een beetje licht en de eerste vogels worden dan al wakker.
- We wandelen door de Vuursche bossen naar de Stulp. De Stulp bestaat voor een groot deel uit heide- en stuifzand. We gaan op zoek naar o.a. de boomklever, boomkruiper, grote bonte specht, roodborsttapuit, het goudhaantje en de boomleeuwerik. Wat we horen en te zien krijgen is altijd weer een verrassing.

Start: Parkeerplaats Kuil van Drakensteyn, Zevenlindeweg 9, Lage Vuursche

Aanvang wandeling: 7.00 uur

Duur: 2 - 2,5 uur

honden mogen niet mee

Roodborsttapuit. Foto Alexander van Twillert

Kom vogels kijken die in de lente terugkomen

Hayo Nijenhuis

● Zaterdag 2 maart is er weer de maandelijkse telling van de vogels in en om het waterwingebied van Vitens aan de Westdijk in Bunschoten. Je bent van harte welkom om mee te doen!

● Deze tellingen worden mede opgezet voor beginnende vogelaars. Dus als je vogels leuk vindt: doe mee! En: deze tellingen zijn open voor iedere belangstellende, dus neem je partner, vriend, buurman enz. mee. De sfeer is altijd gezellig en gemoedelijk.

Nonnetje man. Foto Alexander van Twillert

● Met onderstaande opsomming krijg je een indruk van wat er komende zaterdag is te verwachten. **Vorige maand hebben we waargenomen:** fuut 1, dodaars 1, aalscholver 8, blauwe reiger 1, grote zilverreiger 2, knobbelzwaan 4, brandgans 113, grauwe gans 10, waarvan 1 witte, kolgans 140, bergeend 2, brilduiker 8, grote zaagbek 5, krakeend 5, kuifeend 7, nonnetje 7, slobbeend 2, smient 17, wilde eend 3, wintertaling 8, buizerd 1,

torenvalk 1, meerkoet 10, Kievit 20, kokmeeuw 3, stormmeeuw 2, zilvermeeuw 1, ekster 3, graspieper 1, spreeuw 6, zwarte kraai 3, holenduif 4.

● Omdat het voorjaar zich onmiskenbaar aandient, wat onder meer is te merken aan allerlei vogels die nu alweer zingen, is te verwachten dat er ook langzamerhand weer kleine zangers te zien en/of te horen zullen zijn. **De wintersoorten zoals de smienten, nonnetjes en grote zaagbekken zullen langzamerhand weer vertrekken naar noordelijker oorden.**

Laten we hopen dat het weer een beetje meewerkt; als de zon schijnt is het verblijf aangenamer en zijn vogels meestal beter waar te nemen!

● Als je een kijker hebt: neemt hem mee! En, eventueel, je telescoop. Heb je geen telescoop? Er zijn voldoende aanwezigen met telescopen waar je doorheen kunt kijken.

Datum: zaterdag 2 maart 2023.

Locatie: gebied van Vitens, Westdijk Spakenburg, op de dijk bij het gemaal in de Noorderwetering, op de dezelfde locatie als vanouds.

Tijd: 9.00 tot 10.00 uur.

Voor vragen: Hayo tel. 0619499979 hayoni@outlook.com

De Kwekerij van Paleis Soestdijk in de lente

Wim Kok

- Er is namens IVN Eemland een jaarverslag van 2023 gemaakt en gedeeld met de vrijwilligers en met het Paleis. Het Paleis is zeer tevreden over ons werk. De gebruiksovereenkomst is weer met een jaar verlengd.
- We zijn met alle vrijwilligers trots op het vele werk dat we afgelopen jaar hebben verzet, de nieuwe aanleg, het onderhoud en de open dagen met vele publiekscontacten.
- Er is voor de vrijwilligers, nieuwkomers en geïnteresseerden een visie-document gemaakt in de trant van "Wie zijn wij, waarom zijn we daar en hoe werken wij". Dit geeft alle betrokkenen meer duidelijkheid en houvast.
- Ook deze winter is er dikwijls doorgewerkt. Er is blad geharkt en over tuindelen en composthoop verspreid, er zijn nieuwe fruitbomen geplant, er is met inheemse bomen en struiken meer variatie aangebracht in o.a. 'het esdoornbosje', het dak van de grote kas is schoongemaakt, er zijn meer nestkastjes opgehangen, alle paden zijn aangevuld met houtsnippers, in de tuinen en onder fruitbomen is schelpenkalk verspreid, de verrotte palen van onze 3 grote informatieborden zijn vervangen, fruitbomen zijn gesnoeid, etc.

- In januari is er met 26 vrijwilligers een (warme) winterlunch gehouden in de grote kas. Daarbij zijn veel groenten en noten uit eigen tuin gebruikt. Het was lekker en erg gezellig.
- Momenteel wordt er een tweede dakgoot aangelegd langs de grote kas, met een tweede 1000-liter watertank. Door regenwater te bufferen, hebben we minder kraanwater nodig.
- Er worden in groepjes plannen gemaakt voor de moestuin, de kruidentuinen, de bloemenpluktuin, wilde bloementuin, bessentuinen etc. Het voorzaaien in de kas is gestart. Onze zelf gemaakte compost is verspreid.
- In maart leggen we samen met enkele cursisten van de IVN Natuurgids opleiding een tweede kruidentuin aan. Deze bestaat geheel uit geneeskrachtige planten. Er komt educatie bij. Enkele toepassingen worden uitgewerkt, zoals tinctuur of oliën e.d. voor het geven van een workshop.
- Bij onze burens, de Herenboeren, zijn deze winter bij de boomgaarden diverse houtsingels aangelegd. Het hele gebied wordt mooier en meer biodivers. Ook op het Soester deel zijn houtsingels aangelegd; daar bijna 1000 inheemse struiken en bomen.
- De door de provincie van het Paleis verlangde natuurcompensatie op en naast de kwekerij/boomgaard vindt voorsnog niet plaats i.v.m. afkeuring van het bestemmingsplan door de Raad van State. We wachten de nieuwe plannen af.
- Dit jaar zijn er weer 15 open dagen gepland. Deze planning staat op www.ivn.nl/afdeling/eemland en www.paleissoestdijk.nl. Altijd gratis toegang. Onze eerste open dag is op zaterdag 20 april (11 tot 16 uur). IVN-leden zijn altijd welkom, ook als we op woensdagmorgen of zaterdagmorgen aan het werk zijn.

Straks weer verse appeltjes!

Nieuwe bijenhôtels in bijenburcht bij nieuwe sporthal

Jaap van den Berg

- Op maandag 19 februari heb ik met anderen bijenhôtels geplaatst in de bijenburcht bij de nieuwe sporthal in Soest. In overleg met Gerard Wallet, hoofd groendienst van de gemeente, had ik onlangs een bijenburcht kunnen regelen als compensatie voor het verdwijnen van leefgebied voor de grootste populatie grijze zandbijen en pluimvoetbijen in Soest.

- Sinds kort ben ik vrijwilliger bij bikkel4planet.nl als begeleider en de jongens met een afstand tot de arbeidsmarkt doen het werk wat graven betreft. De bijenhôtels heb ik gemaakt samen met mijn broer die het laswerk heeft gedaan.

- In verband met de grote verbouwing van de sporthal en aanleg van de parkeerplaats had ik al aangegeven een compensatie voor de grijze zandbij en pluimvoetbij te willen, waarvan het leefgebied door de nieuwbouw wordt beperkt. Deze twee soorten waren de grootse populatie in Soest bebouwde kom.

- De grijze zandbij zal het zeker redden, de pluimvoetbij daar ben ik bang voor....

De kleinste en de grootste landslak in Soest

Jaap van den Berg

- Door een prachtige waarneming van het zeldzame genaveld tonnetje door Jeroen Hoek in 2023 ben ik nieuwsgierig geworden naar de verspreiding van landslakjes in Soest.

- Na de tips van Jeroen heb ik de genavelde tonnetjes gevonden op een kerkhof en zo ervaring opgedaan met zoeken en ook doorlezen van de Basisgids Slakken. Gelukkig heb ik ook advies en informatie gekregen van twee experts, wat geresulteerd heeft in 17 nieuwe soorten voor Soest van land en waterslakjes/mossels in vier weken tijd.

- Leukste verrassing waren twee locaties van het genaveld tonnetje op ons volkstuincomplex 't Nut aan de Jachthuislaan en zelfs op ons eigen volkstuinje.

- Maar mijn grootste uitdaging was om het kleinste landslakje van Nederland te vinden, het dwergpuntje van 0,7 mm. Bij toeval heb ik in de Korte Duinen de "paaiplaats" van de grootste landslak gevonden, de wijngaardslak van 50 mm.

- Eindelijk na weken zoeken in strooisel van beuken en meidoorn en onder de loep het dwergpuntje eindelijk gevonden.

- Binnen de grenzen van Soest vond ik:
27 soorten landslakken waarvan 2 zeldzaam
11 soorten naaktslakken waarvan 2 zeldzaam
18 soorten zoetwaterslakken/mossels

- Volgende uitdaging is om het zeldzame gestreepte korfslak te vinden die nog niet eerder in de provincie Utrecht is waargenomen.

Vragen over chopperen van heide in bos bij Soest

Piet van Dijk

- Het IVN Eemland kreeg enkele telefoontjes van bezorgde wandelaars, die in natuurgebied De Zoom in Soest aan het wandelen waren geweest. **In dit gemeentelijke bos troffen ze diepe sporen van grote wagens aan.** „Een enorme troep hebben ze ervan gemaakt”, zei een wandelaarster. „Zijn ze er met een tank doorgereden of zo?” We hebben ze verwezen naar de gemeente Soest. Die had al een eigen verklaring verspreid: de heide is gechopperd.
- Chopperen is het verwijderen van de vegetatie en een deel van de bovenste humuslaag. Het kan worden toegepast tot een humuslaag van 4 cm, aldus enkele bronnen op internet. **Het is een maatregel tussen maaien en plaggen.** De humuslaag wordt bij chopperen niet volledig verwijderd. Zie [hier](#) een film.
- Chopperen gebeurt met een robuuste klepelmaaier waarbij de klepels een paar centimeter in de bodem gaan. Het materiaal wordt direct opgezogen en afgevoerd. In natte heide – en het gebied is momenteel zeer nat - moet het choppertoestel gebruik maken van brede banden of rupsbanden. Hieronder de uitleg van de gemeente Soest.

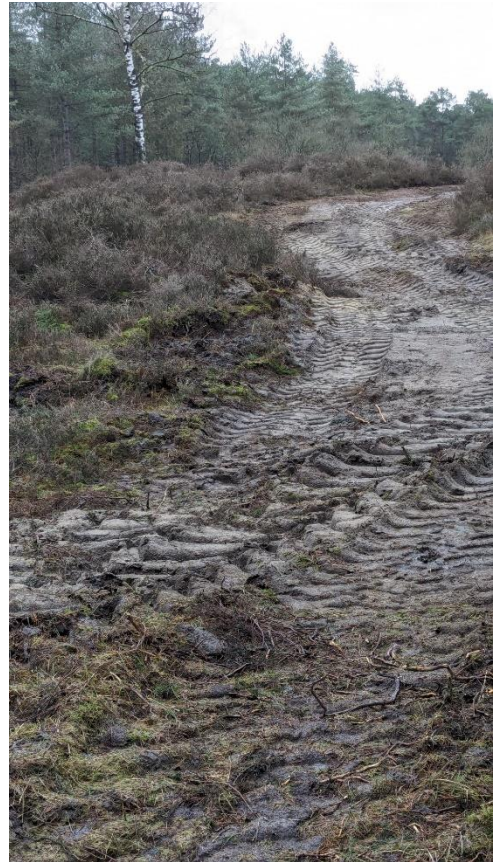

Foto Jan Jonker

Gemeentenuws 21 februari 2024

Prachtige heide

Onze gemeente heeft op verschillende plekken heide. Denk aan de Korte en Lange Duinen, de Zoom en het Monnikenbos. Deze heide geeft onderdak aan vogels die op de grond broeden zoals de nachtzwaluw. Maar ook aan reptielen zoals de zandhagedis en de levend barend hagedis. Al deze dieren zijn beschermde soorten waar we dus voorzichtig mee om moeten gaan. Helaas is de heide op verschillende plekken achteruit gegaan. Dit heeft te maken met droogte en de leeftijd van de heide. Er ontstaat meer hout in de struiken waardoor deze ook minder bloesem hebben. Als je niets doet aan heide wordt het uiteindelijk allemaal weer bos. Op deze plekken is dat juist niet de bedoeling. Om de biodiversiteit te vergroten willen wij variatie hebben in de natuurgebieden. Daarom onderhouden we de heide.

Deze week starten we met chopperen

Daarmee maaien we de dode heide kort. Ook wordt een klein stukje van de humuslaag meegenomen. Op deze manier ontstaat er weer een kale zandlaag. Op die kale bodem kan heide weer kiemen. Om de variatie in het terrein te houden doen we dit niet overal tegelijk. Op die manier blijft er altijd wat over voor de aanwezige dieren. Sowieso houden we rekening met alles wat er tussen de heide leeft. Daarom gaan we ook niet aan de slag

tijdens het broedseizoen en controleren we het terrein voordat we aan de slag gaan.

Nieuwe heide creëren.

In het materiaal wat door het onderhoud overblijft zit nog zaad. Dit gebruiken we ook weer. We verspreiden dit op plekken waar we nieuwe heide willen creëren of versterken. Dit doen we zoveel mogelijk lokaal.

Englezing Marcel van Silfhout over oude granen

Kees Waagmeester, Vrienden van de Soester Eng

- Marcel van Silfhout van Graangeluk houdt op woensdagavond 13 maart de veertiende Soester Englezing. Thema: 'Over oude granen op nieuwe akkers'.
- Is er een reëel en aantrekkelijk toekomstperspectief voor boeren? Hoe zou dat er uit kunnen zien, bijvoorbeeld op de Soester Eng? In de Englezing vertelt Van Silfhout hoe hij met de Stichting Graangeluk samenwerkt met boeren om kwalitatief hoogwaardig voedsel te produceren voor de lokale markt. Pieter Kuijer en wellicht ook andere agrariërs met akkers op de Eng geven hun reacties.
- De lezing op woensdagavond 13 maart wordt gehouden in Cultureel Centrum De Rank, Soesterbergsestraat 18, Soest. Aanvang 20.00 uur. De toegang is gratis. Iedereen is welkom vanaf 19.30 uur voor een kopje koffie.

Over Marcel van Silfhout

- Onderzoeksjournalist Van Silfhout besloot zeven jaar geleden boer te worden. De door hem opgerichte stichting GraanGeluk wil akkers op een natuurlijke, agro-ecologische manier herstellen en inzaaien met zeldzame Nederlandse gewassen en deze oergranen oogsten voor gezond ambachtelijk streekbrood en natuurbier. In de lezing gaat hij in op de rol van boer, loonwerker, molenaar, bakker, brouwer en consument in onze voedselketen. Dus van landgebruik, bemesting, bewerking, bebouwing tot kwalitatief hoogwaardige en zeer gewilde producten op de lokale markt. Ook in Soest?

Marcel van Silfhout.

Guttatie komt ook voor bij paddenstoelen

Susan Bol, IVN Kromme Rijn en Heuvelrug / KNNV Zeist, overgenomen uit *De Ratelaar jan-mrt*

Roodgerande houtzwam. Foto Susan Bol

- In een vorige Natuur Nabij van IVN Eemland stond een artikel over guttatie bij planten. Guttatie bij planten is het verschijnsel dat waterdruppels aan de rand van het blad naar buiten worden geduwd door een hoge worteldruk (Gutta is Latijn voor druppels).

- Susan Bol liet weten dat dit verschijnsel, waarbij het overtollige vocht wordt afgevoerd via druppels aan de

buitenranden, ook bij sommige paddenstoelen voor komt. „Vooral veel houtzwammen, zowel hele stevige soorten zoals de Roodgerande houtzwam (*Fomitopsis pinicola*) als zachte en breekbare soorten zoals de Bittere kaaszwam (*Oligoporus stipticus*), vormen in hun jeugdfase guttatedruppels.” (bron MNV). Ze maakte er zelf mooie foto's van.

Bittere kaaszwam.

Scholenwerkgroep geeft natuurles op Meer Middag

Sissy Traa, scholenwerkgroep

- De scholenwerkgroep is begonnen met lessen te geven op De Grondtoon in Bunschoten-Spakenburg, een basisschool. Het gaat om acht lesmiddagen tot de meivakantie voor kinderen uit de groepen 2 en 3 van verschillende basisscholen die wat extra aandacht nodig hebben. Het zijn lessen van een uur op en rond het schoolplein. Eerst worden de kinderen voorgelezen door een medewerker van de bibliotheek op basis van het thema natuur.
- De coördinatoren van de werkgroep, **Sissy Traa** en **Jos van Asselt**, worden ondersteund door **Ingeborg Lotze**, **Lieke** en **Ton van Bedijk** met een achttal lessen met behulp van het IVN-boekje Vera de Vlinder.
- Tijdens les 1 hebben de kinderen een IVN Natuurschatten Verzamelbox ontvangen en het boekje Vera de Vlinder. Ze hebben buiten blaadjes, mooie stenen en bloemen gezocht voor in de IVN Bloemen- en bladpers. De scholenwerkgroep doet dit voor het eerst, misschien wordt het project volgend jaar voortgezet.

Imkers Eemland bestrijden samen de Aziatische hoornaar

Persbericht Imkersvereniging Eemkwartier en Bijenhouders Baarn

- De Bijenhouders Baarn en de Imkersvereniging Eemkwartier (Amersfoort, Leusden, Soest) hebben de handen ineen geslagen om komend voorjaar samen de Aziatische hoornaar in Eemland te bestrijden.

- Dit invasieve insect, sinds 2004 in Europa aanwezig, bedreigt honingbijenvolken, wilde bijen en andere insecten. En daarmee ook de biodiversiteit, want bijen en andere insecten zorgen voor de bestuiving en dus het voortbestaan van planten. De Aziatische hoornaar is een groot soort wesp van 3 tot 3,5 cm. De iets grotere Europese hoornaar komt hier al voor en betekent geen noemenswaardige bedreiging.

De Aziatische hoornaar.

- Veertig procent van de slachtoffers van de Aziatische hoornaar bestaat uit honingbijen (in Azië vliegen honingbijen twee keer sneller, die kunnen hem wel aan). Eén volk van duizend Aziatische hoornaars, kan in één seizoen twee of drie bijenvolken vernietigen, in totaal zo'n 90.000 bijen. Imkers in de regio verwachten dat dit insect dit voorjaar in Eemland opduikt, nu die al vorig jaar in Zeist, het Gooi en de Gelderse Vallei is opgedoken. De eerste koninginetjes kunnen al half maart opduiken.

Opmars

- Het insect begon zijn opmars in Frankrijk en heeft inmiddels heel België en Nederland onder de grote rivieren bereikt. Imkers werken daar al op grote schaal samen om met elkaar nesten van hoornaars op te sporen en die te laten vernietigen. Daarmee hopen ze verwoesting van hun volkeren te voorkomen. In Frankrijk en België zijn al veel imkers hun bijen kwijt.

- De hoornaars zijn ook zeer schadelijk voor de fruitteelt, want ze eten graag appels, peren, kersen en pruimen. De fruitteelt is in Nederland afhankelijk van de bestuiving door honingbijen, andere bijen en hommels. Een dramatische teruggang van het aantal bijen betekent dus ook grote schade voor de fruitteelt in Nederland. Honingbijen bestuiven ook veel andere bloemen en bomen.

Knutselavond van imkers, die een selectieve val maken om koninginnen van de Aziatische hoornaar te vangen.

Nieuw volkje

- Vroeg in het voorjaar, vanaf ongeveer half maart, kruipen bevruchte koninginnen van de Aziatische hoornaar uit hun winterverblijf en stichten dan een nieuw volkje, dat kan uitgroeien tot duizend hoornaars. Aan het eind van de zomer gaan dan 50 tot 500 nieuwe bevruchte koninginnen uit zo'n volk de winter in. Zeker tien procent van hen overleeft de winter en kan dus weer nieuwe volkeren stichten.

- Vrijwilligers van beide imkersverenigingen hebben in februari een aftrap gedaan van de samenwerking door samen zogeheten selectieve vallen te maken. Met een mengsel van suiker,

bier en wijn worden daarin koninginnetjes gelokt in een plastic doos met gaten waardoor kleinere insecten wel weer naar buiten kunnen maar de Aziatische hoornaar niet. Door ze te vangen en vervolgens onschadelijk te maken hopen de imkers de verwachte overlast te beperken en de verspreiding van volken tegen te gaan..

Zoekgroepen

- Later in het voorjaar, als de koninginnetjes in het nest blijven om eitjes te leggen, gaan de imkers werksters van de volkjes lokken. Door daarna met zoekgroepen van imkers hun terugvlucht naar het nest te traceren, hopen de imkers het nest te kunnen ontdekken. **Dat is vaak zo groot als een skippybal en hangt meestal in een boom.** Een gespecialiseerde imker vangt de hoornaars en brengt ze door verstikking, bevriezing of een biologisch middel om het leven. Het gebruik van gif is ongewenst, omdat losvliegende werksters dat gif verder verspreiden in de natuur.

- De imkers hopen ook op medewerking van het publiek. Wie een dergelijk insect meent te hebben gezien - of twijfelt over een gelijksoortig insect - kan die met vermelding van vindplaats uploaden naar waarneming.nl of mailen naar secretaris@eemkwartier.org of bellen/appen met 06 2039 7666 (Baarn) en 06 1582 5471 (Amersfoort e.o.). Een deskundige bekijkt of het echt om de Aziatische hoornaar gaat en onderneemt dan actie.

- Vanuit de samenwerkende Nederlandse imkerverenigingen bestaat er sinds april 2023 de Taskforce Aziatische hoornaar, die landelijk de aanpak coördineert. Meer hierover [hier](#).

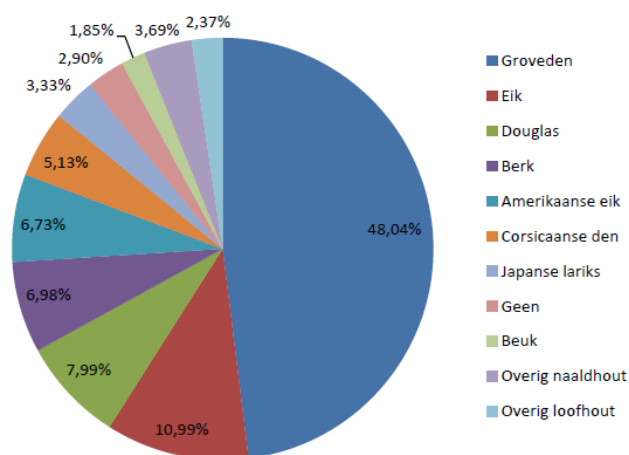
- Dit is een voorbeeld van een zogeheten **selectieve val** (selecteert alleen Aziatische hoornaars). In een bak wordt een potje gezet met een mengsel van bier, wijn en suiker. In de tapse inlopen kan een Aziatische hoornaar binnenkomen, maar er niet meer uit. De grotere Europese hoornaar kan er niet in, alle andere kleinere bijen, wespen en vliegen die erin komen, kunnen via talloze gaatjes weer ontsnappen. Na de vangst worden koninginnetjes onschadelijk gemaakt.

- Bedoeling is dat de imker elke dag twee keer kijkt of er een hoornaar in zit. Bovendien kan hij of zij de andere insecten die binnen zijn gekomen en niet op het idee zijn gekomen door de gaten eruit te kruipen, alsnog de vrijheid geven. **Het is niet de bedoeling van de imkers om als bijvangst ook nog eens vele andere insecten de nek om te draaien.**

De meest voorkomende boom van de regio: de grove den

Piet van Dijk

● Bij elke boswandeling in de gemeenten Soest of Baarn geheid de meest voorkomende boom: **de grove den**. Uit het onderstaande staatje uit de Bosnota Soest 2013-2022 (ja, er komt dit jaar een nieuwe, heeft scheidend natuurbeheerder Jan Tupker van de gemeente Soest me verteld) blijkt dat **de grove den bijna de helft (landelijk 36 procent) van de oppervlakte** van het gemeentelijk natuurgebied beslaat, op afstand gevolgd door de eik met 11 procent. Reden om deze boom eens nader te bestuderen. De meest voorkomende dingen in de natuur zoals merels, mussen en gras laten we vaak aan ons voorbijgaan, terwijl er altijd wel een boeiend verhaal achter zit...

Bron: Bosnota Soest 2013-2022

● Dat het een den is, is duidelijk: er staan twee naalden (**duo**) op één voetje. Maar waarom heet het grove den? Dat is even zoeken. In bomenboeken heb ik geen verklaring kunnen vinden. Op internet is er ook niet zo gauw iets te vinden, alleen deze uitleg: ‘..de naalden zijn in verhouding langer, blauwer en ritmischer ingeplant...’ (www.fabulaflora.nl). Ik vind dat geen verklaring, dus ik moet het antwoord schuldig blijven. Wie het weet: graag een berichtje.

● In het Latijn heet de boom **Pinus sylvestris**, dat gewoon ‘naaldboom, in het bos groeiend’ betekent. Dat geldt voor de meeste naaldbomen, dus dat is ook niet veel toegevoegde informatie. In oude natuurboeken van voor 1970, waar ik gek op ben vanwege de zeer breedvoerige natuurbesprekingen toen mensen nog geen tv hadden, wordt de boom geprezen. ‘Het is een tevreden boom, die op de armste, droogste gronden nog wel groeien wil, als de bodem tot op een behoorlijke diepte maar goed los is; op zware, dichte gronden kan hij niet voort, al zijn zij nog zo vruchtbaar’. Aldus schrijver W.L. Leclercq in ‘Bomenspiegel voor de wandelaar’ uit 1967. Vroeger werd de boom ook ‘gewone pijnboom’ genoemd.

● De Flora van Nederland (online) stelt: het is een naaldboom uit de dennenfamilie die van nature in Noordwest-Europa voorkomt sinds de laatste ijstijd (116-tot 11.000 jaar geleden). **Sinds de ijstijd was het dus een inheemse soort maar de oorspronkelijke soort is door ontginningen en veenafgravingen verdwenen**. Hij is sedert de 19de eeuw veel aangeplant, vooral als mijnhout want het kraakte waardoor mijnwerkers op tijd werden gewaarschuwd als mijngangen dreigden in te storten

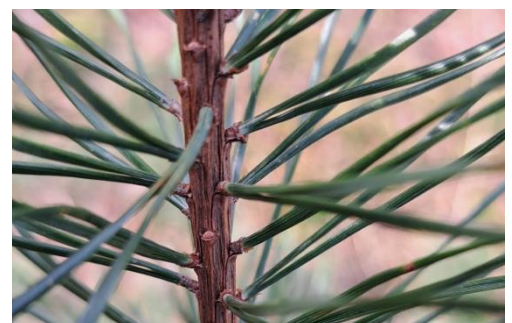

Een perceel grove dennen bij De Stulp in Lage Vuursche. De kenmerkende rode bast is onmiskenbaar. Foto PvD, kaart Flora v NL

- Oorspronkelijk komt de den alleen voor aan de rand van zandverstuivingen, op plekken waar het grondwater redelijk dicht aan de oppervlakte kan komen. Aanvankelijk groeit de boom, zeker in het bos, in verticale richting. Naarmate de kroon hoger komt stoot de boom van onder af zijtakken af, waardoor je dan een min of meer rechte stam, **een mast**, overhoudt. Als de boom vrijstaat, wordt de groei nogal beïnvloed door de wind en kan de vorm ontstaan die we wel aanduiden als vliegden. De grove den heeft voor een goede ontwikkeling **ectomycorriza nodig: schimmelplanten die in de nabijheid van de wortels leven** en zorgen voor een deel van de voeding van de Den.

- De halfronde naalden staan in groepen van twee met de vlakke kant tegen elkaar op een zogeheten **kortlot** van zo'n 2 mm. Die kortloten staan weer op een twijg, een zogeheten **langlot**. De naalden zijn ongeveer 5 cm lang.

- In een gezond bos komen we grove den vaak tegen in combinatie met zomereiken, ruwe berk en ook wel ratelpopulair **op voedselarme, droge zandgronden**. In de nevenetage, zeg maar de struiklaag eronder, vinden we veel lijsterbes en sporkenhout. In de kruidlaag veel struikhei, blauwe bosbes en adelaarsvaren.

- Van nature vormt de boom een penwortel: één zwarte hoofdwortel die recht naar beneden groeit en zich aanvankelijk weinig vertrakt. Op grotere diepte ontstaan dunne vertakkingen en ook in de bovengrond vormt hij zware zijwortels, die zich ook weer sterk vertakken. De totale lengte van de wortels kan vele kilometers zijn: ze nemen achtmaal zoveel ruimte in als die van de zilverspar. **En er is geen boom die zoveel zwamwortels (zwamdraden naar de wortels) heeft.**

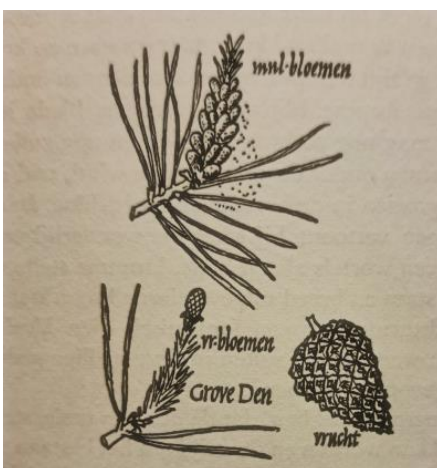

Een stel nieuwe langloten ontstaan op de top van een twee jaar jonge boom. Pas na een aantal jaren geeft de boom zaden. Op de top van die langloten (later twijgen) ontstaan de vrouwelijke bloemen. De mannelijke katjes ontstaan halverwege andere nieuwe langloten. Foto PvD

● De voortplanting van de naaldboom is boeiend. Het behoort tot de naaktzadigen. **Dat betekent dat de eicellen niet verborgen zitten in een stamper, zoals bij de bedektzadigen.** Maar ze hebben zaadknobben die op een kant van de schubben zitten die in een kegel (de 'dennenappel') zijn gerangschikt. De vrouwelijke kegeltjes die ontstaan op een langlot worden rood (zie kleine foto) en zijn dan ontvankelijk voor de pollen. De rode zaadknopjes scheiden een druppel vocht af waarin ze in een stuifmeelkorrel hopen te vangen in de langswaaiende lucht.

● Na verloop van tijd ontstaat dan het zaad (de bevruchte eicel) in de verhoutte kegel. Maar dat gebeurt dus pas na twee jaar. Na bevruchting groeien er pas het jaar erop groene kegeltjes, lijkend op gesloten dennenappeltjes (zie kleine foto links). Een jaar later groeien ze uit tot de bekende dennenappels (foto rechts). In die dennenappels vind je dan het zaad, dat op de grond valt of **dankzij het vleugeltje eraan** wegwaait en waaruit dus weer nieuwe bomen kunnen groeien.

● Op dezelfde boom groeien ook mannelijke katjes. De grove den is dus eenhuizig (man en vrouw wonen in één huis). Op de jonge langloten van de boom komt **op de onderste helft een stel jonge kegeltjes** waaruit de **pollen vrijkomen** (zie kleine foto, te zien als groene bolletjes). Op het stuk langlot daarboven komen nog naalden. Door de wind worden de stuifmeelkorrels verspreid en bereiken ze de vrouwelijke bloemetjes.

Boven de mannelijke bloemen op een langlot, onder de vrouwelijke op een langlot, daarna de 'dennenappel'.

- De grove den draagt vrijwel elk jaar zaad, maar de hoeveelheid is wisselend en metingen wijzen uit dat dit varieert van nog geen twintig tot tweehonderd zaden per m². De meeste zaden vallen binnen twintig meter van de boom maar de zaden komen gemakkelijk ook tot honderd meter ver. **De zaden van de grove den zijn ongeveer in november rijp. De kegels barsten open bij droog, zonnig weer.**

- De meeste zaden vallen tussen december en februari maar de zaadval kan tot april doorgaan. Zaad van grove den wordt door de wind verspreid. De zaden van de grove den kiemen tussen april en mei. De zaden moet wel op minerale grond (laag humus) terechtkomen om te ontkiemen: op het kale zand hebben ze weinig kiemkracht.

De grove den als vliegeden: de trots van de Soesterduinen. Foto PvD

- Er is een **groot aantal dieren en parasieten** die van de grove den leven. Honingzwam en wortelzwam woekeren graag aan de stamvoet. Schot (een schimmel) kan de boom van binnen aantasten. **Rode bosmieren verplaatsen de schimmels die de boom zo goed kan gebruiken** (zie hiervoor), juist deze mier maakt graag gebruik van de naalden van de grove den om een mierenhoop te bouwen.

Allerlei snuit- en schorskevers leven van de knoppen en het zachte houtweefsel onder de bast.

- De **naalden worden gegeten** door rupsen en larven van de nonvlinder, dennenbladwesp en de dannelot-rups, die binnen in de jonge scheuten leeft en deze uitholt, zodat ze knikken. Later herstelt zo'n scheut zich wel. Doordat de mens veel percelen grove dennen naast elkaar heeft gezet (net als andere soorten bomen voor de houtoogst), kunnen deze diertjes zich flink verspreiden. In gemengde bossen blijven ze binnen de perken.

- Het hout was populair voor de mijnbouw en het maken van dwarsliggers, scheepsmasten, telefoonpalen en heipalen. De minder goede bomen worden voor lichtere producten als meubels, tafelbladen en vloeren gebruikt, ook voor de papierfabricage. Als brandhout voldoet het niet zo goed, door het hoge harsgehalte brandt het snel op. De grove den levert ook terpentijnolie waarmee olieverven kunnen worden verdund. **Die olie werd vroeger gebruikt voor bestrijding van bronchitis en longontstekingen.** De hars heeft een sterk antiseptische werking waarmee het ook schadelijke schimmels en ziektes weet af te weren.

Bronnen: Websites: edepot.wur.nl, floravannederland.nl, dier-en-natuur.info.nu, vriendenvanhetgooi.nl. Boeken: De Bomenspiegel voor de wandelaar 1967, Landelijk Nederland Encyclopedie Reader's Digest 1977, Bomengids ANWB, cursusmap NGO IVN Eemland 2006.

Natuurvaartocht over de Eem met de Bolivar

● De Bolivar, een voormalig schip van de Duitse 'Rijkswaterstaat', is een boot die door Jolande Drop wordt bestuurd. Je kunt de boot huren voor een tochtje vanuit ligplaats Amersfoort. Een van de tochten is een natuurvaart met medewerking van IVN Eemland. Piet van Dijk is de gids op woensdag 25 maart vanaf 14.00 uur. Hij heeft zich verdiept in het ontstaan en de de geschiedenis van de Eem en vertelt over wat er op en langs het water te vinden is aan natuur en cultuur. We zien weidevogels en watervogels en varen tot voorbij Eembrugge en weer terug. Meer informatie vind je op www.schuitje-varen.nl waar je je ook kan inschrijven.

'SCHUITJEVAREN EN IVN EEMLAND PRESENTEREN'
NATUURVAART OVER DE EEM
WOENSDAG 25 MAART AANVANG 14.00 UUR
MINIMAAL 8 PERSONEN €35,00 P/P

RESERVEER JE PLEK OP WWW.SCHUITJE-VAREN.NL

 Schuitjevaren033 Schuitjevaren033 Amersfoort

Herinrichting terrein Kamp van Zeist: terug naar de natuur

Persbericht provincie Utrecht

● De sloop- en saneringswerkzaamheden op het voormalige militaire terrein Kamp van Zeist, **aan de rand van Soesterberg**, zijn gestart. De werkzaamheden duren naar verwachting tot het najaar van 2025. Daarna wordt het terrein binnen de gebiedsontwikkeling Hart van de Heuvelrug heringericht als natuurgebied en geschikt gemaakt voor recreatie. Dit zal ongeveer vijf jaar in beslag nemen.

● In totaal worden veertien oude militaire gebouwen gesloopt, waaronder het voormalige luchtvaartmuseum, een sporthal, de mensa (eetgelegenheid) en schoolgebouwen. Het poortgebouw aan de Kampweg blijft staan. Een deel van de gebouwen is in beheer gegeven voor tijdelijk gebruik. Deze gebouwen worden voor de sloop leeg opgeleverd. De gebruikers zijn hiervan op de hoogte gesteld. Ook blijft een deel van het terrein de komende jaren beschikbaar als AZC.

Nieuwe natuur

● Twee cultuurhistorische gebouwdelen worden deels gesloopt en behouden als ruïne. De cultuurhistorische elementen uit onder andere de Franse tijd (1795 tot 1813) worden bewaard voor de toekomst en met informatieborden herkenbaar gemaakt voor het publiek. Ook een deel van het monument Generaal C.J. Snijders blijft behouden.

● Gedeputeerde Rob van Muilekom: „Met de start van de sloopwerkzaamheden en de aanleg van nieuwe natuur- en recreatiegebieden is weer een mooie mijlpaal bereikt binnen het programma Hart van de Heuvelrug. Samen met onze partners zorgen we ervoor dat het gebied steeds verder ontwikkeld en ingericht wordt, zodat iedereen hiervan kan genieten.”

Duurzaam saneren

- De aannemer verwijdert, naast de gebouwen, ook asfaltwegen en parkeerplaatsen. Ook worden de water- en gasaansluitingen van de gebouwen afgekoppeld. Een deel van de ondergrondse infrastructuur wordt gesloopt en afgevoerd. In meerdere gebouwen worden saneringswerkzaamheden uitgevoerd, zoals het verwijderen van asbest en het metaal Chrom-6. De laatste komt voor in geverfde materialen. Het saneren wordt op een duurzame manier gedaan. Dat betekent, dat materialen worden gescheiden en hergebruikt.

Natuurbeheer

- Natuurgebied Kamp van Zeist maakt deel uit van het Nationaal Natuurnetwerk Nederland (NNN) en sluit aan op de Leusderheide ten zuiden van de A28. Als het gebied klaar is, komt het beheer in handen van het Utrechts Landschap. Ook zetten zij de natuurontwikkeling voort. Directeur-bestuurder Saskia van Dockum van Utrechts Landschap: “Na een jarenlange gezamenlijke voorbereiding is het zover. De start van de werkzaamheden op het terrein Kamp van Zeist is een enorme opsteker voor de natuur. Samen zorgen we voor meer ruimte voor natuur in de provincie Utrecht.”

Wilt u meer informatie?

- Provincie Utrecht, gemeente Zeist, gemeente Soest en Stichting Het Utrechts Landschap werken samen binnen gebiedsontwikkeling Hart van de Heuvelrug. **Sinds 2004 wordt de natuur rond Soest, Zeist en de voormalige Vliegbasis Soesterberg uitgebreid, versterkt en kwalitatief beter gemaakt.** Tegelijkertijd maakt Hart van de Heuvelrug op andere plekken ruimte voor wonen, werken, recreatie en zorg. De gebiedsontwikkeling heeft als doel om de leefomgeving te verbeteren. De planten en dieren krijgen de rust en ruimte om te kunnen leven op de Utrechtse Heuvelrug. En ook de mensen die dicht bij de natuur willen wonen in een gezonde en prettige woon- en leefomgeving. Kijk voor meer informatie op de [website van Hart van de Heuvelrug](#).

Aanvullende informatie Nature Today

Het gaat om 29 hectare nieuwe natuur die deel uitmaakt van het Natuur Netwerk Nederland en sluit aan op de Leusderheide.

- Voordat mag worden gesloopt zijn de nodige voorbereidingen getroffen. Zo was het nodig om een ontheffing Wet natuurbescherming te verkrijgen voor **de gewone dwergvleermuis, de gewone grootoorvleermuis (foto Jaap Schelvis) en de watervleermuis, beschermde diersoorten die in het gebied leven.** De vleermuizen gebruiken bestaande plekken, zoals gaten in bomen of spleetvormige ruimten in gebouwen. Omdat bijna alle oude militaire gebouwen worden gesloopt, is het nodig om te zorgen voor nieuwe plekken waar de vleermuizen kunnen verblijven.

- Er is eerst ecologisch onderzoek gedaan op basis waarvan de ontheffing Wet natuurbescherming kon worden aangevraagd. De ontheffing is verkregen met het plaatsen van vijf vleermuiskasten en een vijf meter hoge vleermuistoren (boven op een betonnen kelder), die verspreid staan op dit voormalige militaire terrein.

‘Er is een tijd van komen en een tijd van gaan’

Bericht van de werkgroep excursies aan de leden en donateurs van IVN Eemland

● Na vele jaren met plezier excursies voor jullie, leden en donateurs te hebben georganiseerd, hebben wij, na rijp beraad, besloten om te stoppen met de organisatie van de excursies, die trouwens altijd buiten Eemland plaatsvonden. Eigenlijk wilde ik (Corry) al eerder stoppen, en met mij dan ook Trudy en Violet, maar ja, 2024, een jubileumjaar leuk om nog één keer groots uit te kunnen pakken voor de allerlaatste keer.

● We waren in de late herfst van vorig jaar al in gesprek gegaan met ‘t Fryske Gea om een top excursie voor te bereiden en alles leek voorspoedig te gaan. Helaas konden ze ons uiteindelijk na meerdere gesprekken geen zekerheid geven om gidsen en een schipper te kunnen leveren op de data die we aangegeven hadden. Pas 8 weken ervoor zouden we te horen krijgen of er al dan niet mensen beschikbaar waren om ons te varen en te gidsen.

Excursie in het Waterlooopbos 1018.

● Te onzeker voor ons qua organisatie, want dan was er geen tijd meer om, indien nodig, nog een andere excursie te kunnen regelen. Het was handiger geweest als we dit in het begin al te horen hadden gekregen bij de aanvraag, tja.... Na de jaarwisseling op zoek naar andere mogelijkheden binnen het favoriete gebied en contact gezocht met een gepassioneerde natuurgids in Friesland voor ons plan B.

● Ook dit bleek onzeker omdat ze waarschijnlijk in de door ons aangevraagde periode een project zou starten en haar agenda dan gevuld, kortom het bleef een moeizaam proces om de excursie hoe dan ook rond te krijgen, het kostte veel energie en tijd. **Omdat we daarna in de laatste nieuwsbrief gelezen hadden dat het jubileumjaar werd geannuleerd, verviel daarmee onze drive om deze laatste excursie nog te organiseren.**

● Eind januari is het bestuur op de hoogte gebracht van ons besluit om te stoppen, daarbij tevens aangegeven dat ik bereid ben om een toekomstige coördinator waar mogelijk wegwijs te maken met het reilen en zeilen rond de organisatie van excursies.

● We hopen van harte dat er een paar enthousiaste mensen (2 á 3 is voldoende) onder jullie het leuk vinden om het stokje van ons over te nemen, het een leuke uitdaging vinden om (meestal) twee keer per jaar een boeiende excursie te organiseren. **Tijd voor nieuw elan! We willen jullie hartelijk bedanken voor de altijd weer enthousiaste deelname aan excursies door alle jaren heen. Het voelde soms alsof we een fanclub hadden, een warm bad voor ons.**

● Regelmatig koppelden sommigen van jullie er een lang weekend aan vast, of/en kwamen op de fiets naar de excursie, hoe leuk was dat. Zonder deze positieve support hadden we deze,

altijd op maat gesneden excursies, nooit zoveel jaren kunnen organiseren, dit gaan we zeker missen en jullie als leuke deelnemers uiteraard ook! Wie weet treffen we elkaar nog op de ledenvergadering of ergens in de natuur.

Trudy Eerkens, Violet Middelman, Remco Vos (als stille kracht binnen de werkgroep) en Corry Heus

Excursie naar Graft-de Rijk in 2015.

Hieronder onze eerste actieve jaren bij IVN Eemland in vogelvlucht

- Trudy en ik (Corry) hebben vanaf de late jaren tachtig met veel plezier meegedraaid in de scholenwerkgroep, eerst nog met coördinator Maja Voûte. Daarnaast ook één seizoen met 'n klein natuurclubje op de zaterdagen met Maja en Aldo Voûte in de Kwekerij aan de Molenstraat o.a. om met de kinderen uilenballen uit te pluizen en onder de microscoop alles bekijken. Aldo en Maja wisten dan wel bij wie de gevonden botjes, tandjes en kiesjes hoorden, heel vaak van verschillende soorten muizen. Vanuit hun huis aan de Van Lijndenlaan ook een keer met de kinderen in het bos en de Lange Duinen rondgestruind.
- Trudy, Violet en ikzelf hebben vanaf de 90' er jaren deel uitgemaakt van de weidevogelwerkgroep totdat er door predatie helaas niet veel meer te tellen viel in de Soester weilanden langs de Eem.
- Verder gravend in de tijd komt ook Fort Rijnauwen in beeld, waarschijnlijk een excursie voor de scholenwerkgroep geregeld.
- Violet en ik hebben in een zomerseizoen (1994?) op zaterdagen meegeholpen met het leeghalen van de volgestorte ijskelder op Landgoed Pijnenburg onder leiding van Zomer Bruijn. De eerste keer dat we hem ontmoetten bleek hij een babyvleermuis in een buideltje om zijn hals te hebben hangen, zodat er tussendoor gevoerd kon worden. Voor Zomer was het doel om de ijskelder weer geschikt te maken voor de vleermuizen. Het was een geweldig project met leuke mensen zoals Maja en Aldo Voûte, Ad van de Herik, en Ben Hoekstra, indertijd onderwijzer van de Dr. Visserschool én natuurlijk de onvolprezen Cees de Gier met zijn Annie die hun caravan die zaterdagen neerzetten bij de ijskelder en vandaar uit voor de koffie/thee en ander lekkers zorgden. Er waren nog meer mensen die meehielpen maar weet die niet meer allemaal te benoemen. Veel puin en bakstenen werden er vanuit de kelder in emmers geschept en

met touwen naar boven gehaald. De nog bruikbare bakstenen werden met eindeloos geduld schoon gebikt en zijn later door Zomer gebruikt voor het herstel van de IJskelder.

- Violet en Remco werden in 2011 gevraagd door Hettie Soetekouw om de coördinatie van de vlinderwerkgroep op zich te nemen, dit hebben ze vijf jaar met veel enthousiasme gedaan. Daarna fladderden ze verder op hun vlinderpad om zich verder te verdiepen in de nachtvlinders en mineerders, hun belevenissen zijn te vinden op: www.vlinderseemland.nl. Daarnaast namen ze plaats in het bestuur van Sectie Snellen (micro nachtvlinders). Dick Nagelhout nam het coördinatorschap van de vlinderwerkgroep van V&R over, de aandacht kwam toen meer bij de libellen en dagvlinders te liggen.
- Rien Broeckman en ik organiseerden een paar jaar na de gidsencursus van '92-'93 waar we aan deelnamen een excursie naar **De Hierdense Beek**. We kenden iemand die aan de gidsenopleiding mee gedaan had en boswachter was/werd. Hij woonde in het boswachtershuis aan de Hierdense beek, ja dan wordt het wel heel aantrekkelijk om die persoon te benaderen. Waarschijnlijk hebben we deze excursie voor de weidevogelwerkgroep georganiseerd, te lang geleden om te achterhalen. Rien nam in '97/'98 'tijdelijk' de coördinatie van de werkgroep excursie over, de coördinator van toen (Rob Kloosterman) stopte ermee en anders zou het einde werkgroep zijn. Samen zetten we de excursies op touw. Riens passie en tijd lagen toch meer bij de vogels, roof en weidevogel nesten opsporen. Ook was hij druk als coördinator van de maandelijkse vogeltellingen in de polder, altijd op een vaste zaterdag in de maand. Hij bleef de eerste jaren nog wel de coördinator van de werkgroep excursies en woonde de coördinatoren vergaderingen bij voor de werkgroep excursies.

● Daarna kwam ook de coördinatie van de excursies officieel bij mij te liggen, Violet en Trudy sloten zich aan en Rien kon zich weer helemaal op 'zijn' vogels richten, hij ging nog wel graag mee met de excursies tot hij in 2010 helaas overleed. Hieronder zijn wat excursies door de jaren heen, we konden ze niet allemaal meer terugvinden óf er het juiste jaar aan verbinden, een verhuizing en een gecrasht bestand zijn daar mede debet aan, een foutje kan gemaakt zijn.

Er zijn meestal twee excursies per jaar georganiseerd. Wat excursus in vogelvlucht

● **1998. De Oostvaardersplassen**, voorjaar. Daar voor het eerst de blauwborst gespot en een zingende nachtegaal boven ons hoofd gezien en gehoord. Beginnersfoutje: de route er naartoe niet foutloos beschreven blijktbaar, er zijn toen wat deelnemers dwalend geweest eer ze bij de groep konden aansluiten. Tja, internet, mobieltje en een navigatiesysteem waren nog niet zo algemeen.

Biesbosch.

● **1999. De Biesbosch** voorjaar. Een wandel/vaarexcursie waarbij de natuur, de Elisabethsvloed, het zware leven van de arbeiders in vroeger tijden in de Biesbosch, bezichtiging van de eendenkooi en het verzet in 1940-'45 in dit gebied volop aan bod kwamen.

● **1999. De Leuvenumse Beek** najaar. Start in de werkschuur van de boswachter, hij had de houtkachel al aan gedaan, de koffie en thee stonden klaar. Mooie dag gehad, daarna naar het Chalet van Rien Broeckman in het buitengebied van Garderen voor de nazit waar o.a. onze zelfgemaakte erwtensoep op de deelnemers wachtte, het was gezellig, ook de boswachter was

hierbij aanwezig, er gingen veel makke schapen in het 'hok'.

● **2000. De Blauwe Kamer bij Rhenen.**

● **2003. Wormer en Jisperveld vaarexcursie.** Bij het aanmerend na de excursie bleek er een schaap in het water terechtgekomen te zijn, ze stond onder de steiger en met vereende krachten is het schaap op

het droge getrokken waarna ze in een kruiwagen is afgevoerd naar de boerderij op het terrein.

● 2004. Jubileumjaar.

● 2006. De Hierdense beek (nogmaals). Langs de beek en naar een grote zandvlakte gewandeld, waarschijnlijk het Hulshorsterzand.

● 2009. Excursie i.v.m. het 75 jarig bestaan, voorjaar. 's Morgens een rondleiding door de Thijssse 's Hof te Bloemendaal daarna bij de pier en op het strand van IJmuiden samen met de gidsen speuren naar beestjes tussen het basalt van de pier en aanspoelsels op het strand. Lunch in een strandpaviljoen aldaar en daarna inventarisatie van alle gevonden 'schatten'. Wandelingetje in het gebied direct achter de duinen, daar zag je de schoorstenen van de hoogovens terwijl we door een leuk gebiedje liepen waar we de parnassia vol in bloei zagen staan, ook langs het beeld van de troubadour Cornelis Vreeswijk gelopen bij Beverwijk, zijn geboorteplaats. In Nederland een hit: *De nozem en de non*, in Zweden waar hij al vroeg woonde was hij een beroemdheid. Daarna nog een excursie door de Kennemerduinen tot besluit.

● 2010. Tiengemeten voorjaar. Het was in de eerste jaren van omschakeling van landbouwgebied naar natuurontwikkeling op Tiengemeten, de bewoners uitgekocht. Het was een zeiknatte maar toch een geweldige dag, 's morgens al het vakantiegevoel op de boot naar het eiland toe.

● 2010, 't Groene Hart najaar. Start bij de Abrona-zorgboerderij te Benschop, van daaruit door het natuurgebied Willeskop wandelend, over vele hekken klauterend, een prachtig vogelrijk gebied met als hoogtepunt de vele zwarte sterns die er boven het water en ons heen scheerden, dank zij de drijvende matten die er zijn aangebracht kunnen de sterns daar op broeden en komen de zwarte sterns daar jaarlijks terug om te broeden. In het broedseizoen is het gebied bij de kolonie niet toegankelijk, wij waren er later, nog net voor ze weer vertrokken naar warme oorden.

● 2011. Kasteel Doorwerth voorjaar, binnen en buiten bezichtigd op het binnenplein staat, in mijn herinnering, een stokoude, gestutte acacia, daarna wandelen in het bos met de sprengen, Wodanseiken, omhoog lopend naar voormalig Landgoed De Duno, op een hooggelegen plateau met zicht op de Nederrijn en ver uitkijkend over het gebied.

Kasteel Doorwerth.

● 2011 najaar Nijkerk, de Kruishaarse Berg, gastvrije ontvangst bij de gids thuis waar we eerst op de koffie gingen, aansluitend rondleiding in zijn woonomgeving de Kruishaarse Berg. 's Middags naar Landgoed Oldenaller bij Putten, detail: deze dag waren er 4 personen aanwezig die de ziekte van Lyme hadden waaronder de gids van deze ochtend.

● **2012 voorjaar De Drentsche A** met een picknick langs een idyllische plek aan de beek die we geregeld hadden met de boswachter, plus een excursie door het **Balloërveld** alwaar de afgesproken ontmoeting met de schaapskudde niet doorging. De herderin hield zich niet aan de afspraak om met de kop een afgesproken plek in de namiddag aanwezig te zijn, ze bleek een dubbele agenda te hebben. Jammer want twee keer ervoor al bij haar langs geweest om alles door te praten. De vrijwilliger die ons ontving was niet op de hoogte gesteld dat we er zouden starten met een koffie en thee ronde, hij ging als een speer aan de slag voor ons. Gelukkig hadden we twee geweldige gidsen die veel wisten te vertellen over de natuur, (we zagen er een adder in rust), cultuur en historie van het Balloërveld. Op het akke fietje met de vergeetachtige herderin na was het een werkelijk fantastische excursie.

● **2013 De Moerputten** voorjaar 't Halve Zolenlijntje bewandeld en op zoek naar de Kleine pimpernel vlinder in het hooiland De Moerputten. Wat een leuke dag en gevarieerde dag was dat, we begonnen in Den Bosch met koffie en Bossche bollen in een sociale fietsenwerkplaats waar de gids vrijwilliger was, natuurlijk werden aanwezige fietsmakers ook voorzien van zo'n heerlijke bol. Gepicknickt in het hooiland tussen de prachtige begroeiing, de vele insecten en het gefladder van vlinders, waaronder het in Nederland zeldzame Kleine pimpernelblauwtje.

● **2014 jubileum IVN Eemland 80 jaar**, voorjaar. **Elspeet en de Leuvenumse beek**. Op pad met de schaapskudde van Elspeet, de herderin Christien Mouw en hondje Puck, een ochtend vol natuurverhalen, we volgden de schapjes in hun trage tempo, en als er wat afdwaalden (schapjes) dan haalde Puck ze weer bij de kudde, tussen de middag pauze bij een vennetje, tijd voor de meegebrachte lunch, zittend in de heide of op de dikke boomstammen. 's Middags met gids Harm naar Landgoed Staverden waar de beek, daar de **Staverense beek** genoemd) doorheen stroomde en vervolgens nog een wandeling langs de dan Leuvenumse beek, afgesloten met een nazit op privé terras bij de Zwarte Boer. Verderop veranderd de beek nog eenmaal van naam: de **Hierendense beek**, voor de beek uitmondt in het Veluwemeer. De beek ontspringt trouwens bij het Uddelermeer, in alle seizoenen boeiend om er te struinen.

● **2014**. Najaar 's Morgens met een gids van Natuurmonumenten een wandeling op landgoederen bij 's-Graveland, 's middags met dezelfde gids (nu zonder pet van NM op), geluncht op het terrein/clubhuis van de schaatsvereniging, erg leuk dat we dat konden regelen, vanaf dit terrein hadden we een mooie vaarexcursie op de rustige Ankeveense plassen.

● **2015 Wormeren Jisperveld**. Vaarexcursie door de en daarna een rondleiding door het oude stadje De Rijk waar we een oude kerk bezochten en deelnemer Piet van Dijk die organist bleek te zijn, op het kerkorgel mocht van een heel oude kerk mocht spelen, heel bijzonder.

● **2016 voorjaar Hoog-Keppel**, op zoek naar boomkijkers enz. **Bornia Heidestein** najaar Een leuk en verrassend gebied dicht bij huis, Geert Kuitenbrouwer was die dag onze gids, heel vertrouwd want lid van IVN Eemland.

● **2017, Biesbosch**. Met 29 deelnemers varen in drie, door de deelnemers zelf bestuurd sloepen, een leuke, spannende en geweldige dag met een gids die veel over de historie van de natuur, rampen, bewoners en de historie Biesbosch wist te vertellen.

● **2018 vroege voorjaar Het uiterwaardengebied van de IJssel**. 's Morgens met 2 gidsen gewandeld in de Duursche Waarden, gestruind door het gebied en rondgelopen bij de oude steenfabriek en het verhaal gehoord over de arbeidsomstandigheden, de jonge kinderen die er meewerkten. Volgens mij broedde er een slechtvalk op de hoge schoorsteen van de fabriek. Gids Willy was ook paddenstoelenskundige en liet ons mooie soorten zien. 's Middags vertrokken we naar het hoofdoel, de bloeiende kievitsbloemen in het buitengebied bij Hasselt. Helaas kwam de gids niet opdagen, uiteindelijk telefonisch contact hij bleek een dubbele afspraak te hebben en liep op een andere locatie een andere groep te gidsen. Daar we niet zonder gids het kwetsbare gebied in mochten hadden we een probleem, gelukkig was een van de gidsen van de ochtend op onze uitnodiging ingegaan

om 's middags mee te gaan en konden we toch dit unieke gebied bezoeken, van gast werd hij ook 's middags de gids. Later hebben we nog een excuus vaarexcursie aangeboden gekregen van de verstrooide gids om naar de **Rottige Meente** te komen wat later in het seizoen, dit met beide handen aangepakt. Daar hebben we die dag na enig speurwerk de eitjes gevonden van de Grote vuurvlinder op de waterzuring, geweldig, want een van de weinige plekken waar de vlinder nog voorkomt in Nederland!

● **2018 najaar Excursie naar het Waterloopbos** in de Noordoostpolder. Een aanrader voor iedereen die hier nog nooit geweest is (zie op internet) wederom troffen we een gids die ook veel van paddenstoelen wist en het ons liet zien.

● **2019, voorjaar 't Montferland** en bezichtiging van de oude molen in Zeddam. Op dit idee kwamen we door Monique van Buuren die trouw IVN Eemland lid was tot ze naar Zeddam verhuisde met haar Rob. Tijdens een bezoek aan haar ontdekten we in wat een prachtig gebied ze waren gaan wonen. Samen met Monique hebben we toen een mooie excursie geregeld, het toetje was de oude grafelijke korenmolen die pal naast het huis van Monique staat.

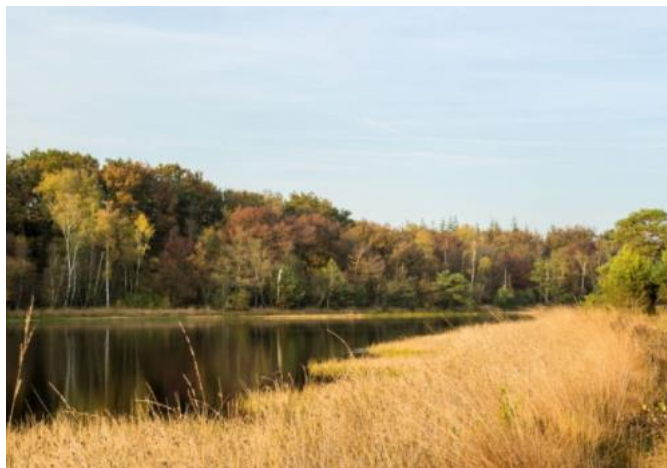
● **2020 Corona:** De excursie naar 't Zwanenbroekje en de Millingerwaard is gecancelld.

● **2021** aanpassing excursie. Tijdens de voorwandeling bleek de gids niet genoeg kennis over het gebied te hebben, vragen kon hij niet beantwoorden, een grote teleurstelling want eerder we hadden we al uitgebreid contact met hem over de excursie in de Millingerwaard gehad en leek hij alles over het gebied te weten. Uiteindelijk hebben we daardoor ook het Zwanenbroekje met pijn in het hart los moeten laten. Alle plannen omgegooid en gekozen voor een hele dag struinen door de Millingerwaard met een zeer deskundige gids van dit gebied, zie hieronder.

● **2021 Millingerwaard** najaar. Eindelijk konden we weer voorzichtig op pad! Met een gids van de Stichting Ark het ruige gebied in, soms met een omtrekkende beweging om een kudde koeien heen, of turend naar een beverburcht. Op het strand langs de Waal heerlijk gezeten/gelegen en veel gehoord over het belang van 'ruimte voor de rivier' en alles wat met de stroming van de rivier en het gebied te maken heeft, een passie van onze gids die hij deelde met deelnemer Pieter Augustinus, heel interessant om te horen. Nazit bij de Waard van Kekerdom, daar een beetje gesmokkeld met de corona regels die toen nog net van kracht waren, iets te dicht bij elkaar gezeten misschien.

● **2022, voorjaar Stinzenplantenexcursie in Maarssen** op buitenplaatsen langs de Vecht, bij een heemtuin en in het park van Kasteel Nijenrode in Breukelen. Het was een paar weken na een zware storm en in alle parken waren oude reuzen omgevallen, indrukwekkend om te zien.

● **2023. Leersum.** Op een stralende zeer warme zomerdag in juni, trokken we het Leersumse veld in met gids Jan Katsman, zijn thuisgebied en een groot kenner van alles wat groeit en bloeit, zijn specialisatie zijn o.a. de libellen. Daarna 's middags naar de Londo Heemtuin bij landgoed Broekhuizen ook in Leersum, geweldige vrijwilligers die ons veel wisten te verhalen over de oorsprong van de tuin, met alle soorten aarde uit verschillende delen van het land, zoals kalkrijk/arm rivierklei, klei en zand, löss met de specifieke begroeiing die er op te zien was. Omdat er geen leuke locatie in de buurt was waar we terecht konden voor de nazit, hadden we

Leersumse Veld.

de heemtuin en de educatie-schuur wat langer afgehuurd. En hadden Violet en Remco bij hun thuis al heerlijke gerechten gemaakt zoals quiches en salades gearneerd met biologische bloemetjes, een lust voor het oog en 'n streling voor de tong. Iedereen kon zo aanschuiven, inclusief de uitgenodigde gidsen, de drankjes had iedereen zelf meegenomen, wat een super gezellige nazit was het. Op de zolder van de schuur huist en broedt de kerkuil, uilenballen voor het oprapen bij de grote schuurdeuren op het terras.

Er is daar ook een vijver waar veel schoolklassen mogen vissen met netten. De wissels van de das lopen door de tuin en van de ringslang zagen we een vervellingshuid, mooi. Leuk om er in juni eens te kijken tijdens openingstijden, grote kans dat de verschillende soorten orchideeën dan in bloei staan, er is dan altijd een vrijwilliger aanwezig die over de tuin kan vertellen, en misschien mogen kinderen er wel op onderzoek in de vijver met een visnetje. We wisten het toen nog niet, maar dit bleek onze laatste excursie te zijn geweest.

● **2024** Na vele jaren stoppen we nu met de organisatie van excursies, met veel plezier kijken we als werkgroep terug aan prachtige momenten, de bevlogen gidsen en leuke deelnemers en uiteraard de geweldige 'nazit uurtjes'. Het zoeken naar goede gidsen, de juiste locatie en voorwandelingen die we meestal samen met gidsen maakten om een excursiedag vorm te kunnen geven. Natuur en cultuur gingen hand in hand tijdens excursies, dat hoorde er allemaal bij om het plaatje compleet te maken.

Waterloopbos 2018.

BEDANKT

**NAMENS ALLE LEDEN EN DONATEURS VAN
IVN EEMLAND!!!**